

PRIMORSKA DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO ENOTNIH SINDIKATOV ZA SLOVENSKO PRIMORJE IN TRST

Leto 2., šte. 18 - Cena 4 lire

TRST, četrtek 18. aprila 1946.

Uredništvo in uprava: via Imbriani št. 5
Telefon 93.710 — Rokopisi se ne vračajo

Dela je dovolj!

Tov. Vojmir — Ivan Bukovec, tajnik Pokrajinske zveze Enotnih Sindikatov, je imel v soboto, dne 13. t. m. na trgu Garibaldi ob priliki sindikalnega zborovanja govor, ki ga na tem mestu v celoti priobčujemo.

»Danes smo se zopet zbrali na tem zgodovinskem trgu našega mesta, da začrtamo pot našemu delavskemu pokretu in da v tem najtežjem času, ko stoji delovno ljudstvo Trsta pred težkim dejstvom množičnih odpustov, izpovemo voljo večine delovnega ljudstva Julijske krajine.

Pri tem ne moremo mimo dejstva, da smo se pred letom dni borili na strani za razveljavitev gorah in gozdovih Julijske krajine, ne moremo mimo dejstva, da so se pred letom dni naši najboljši iz vrst delavstva padali za svobodo, za našo boljše prihodnost in za stvar velikih zavazovanj. V tistih težkih dneh, ko je okupator straval v naših tovarnah in ko ste vi delovali v borbeni organizaciji »Delavska enotnost«, smo gledali na svetlo obzorje bližnjega osvoboditve, naše tovarne, pripravljeni smo bili, da bo poplačano trpljenje, ki smo ga poskusili za časa nacističnega.

Toda danes, ko se bliža prva obletnica zgodovinskega dne, ko je Titova vojska osvobodila Trst, z grenkobo v srcu ugotavljamo, da so bile vse obljube, ki so nam jih sejal na debelo, le prazne in neiskrene.

Pričakovali smo obnovo naše industrije, pričakovali smo, da si bodo naše lačne družine z delom zaslužile kruha, pričakovali smo, da bodo zaposlili tisoč in tisoč naših brezposelnih tovarštev.

Toda namesto obnove, se nahajamo pred tragičnim dejstvom množičnih odpustov naših tovarštev.

Namesto obnove spletkarjenje in brezposelnost

Medtem ko po vsem svetu obnovljajo in delajo, medtem ko naši tovarši onstran demarkacijske črte obnovljajo in gradijo, medtem ko naši bratje na Reki, Labinju in Raši, medtem ko po vseh krajih Julijske krajine, kjer je ljudska oblast, udarniško delajo in si ustvarjajo boljše bodočnost, — morajo tržaški delavci zapustiti svoje tovarne. Mečejo nas na cesto, v lakoto in propast.

Kapitalistični krogi v Trstu in ravnateljstva največjih industrijskih kompleksov Julijske krajine (CRDA), se spuščajo, namesto da bi skrbeli za procvit naše industrije, v najhujše politične spekulacije — spekulirajo, kako bi zlomili udarnost našega delavskega pokreta, spekulirajo, kako bi vrgli naše najboljšie tovarše iz tovarn na cesto, spekulirajo nad bodočo pripadnostjo naše pokrajine, da si tako zagotovijo svoje bodoče kapitalistične interese.

Danes javno vprašujemo: kaj je bilo storjenega, da bi se pričela obnova? Ob vsaki priliki trdijo, da ni naročil, da so ladjedelnice porušene, da je industrijska kapaciteta minimalna itd.

Toda pred delavskim razredom ni mogoče prikriti v tem težkem času, da te trditve tržaških finančnih krogov in delodajalcev ne držijo. Mi dobro vemo, da niso resnične.

Zakaj odklanjajo naročila?

Že pred meseci so bila dana ravnateljstvu CRDA-e dobra naročila večjega obsega, že pred nekaj dnevi se je nudila prilika, da bi sprejeli večje naročilo; toda stvar ni v tem — neizpolnitost delavstva, da domači kapital — naše obnove, ne more novih naročil!

Pri vsem tem ne moremo mimo dejstva, da smo se prej svariili ZVU zaradi obupnega stanja tukajšnjega delavstva. Dajali smo konkretne predloge, da bi se pričela obnova, da bi se zaposlilo tukajšnje delavstvo. Namesto tega pa vidimo danes, da uvažajo v naše kraje delovno silo iz italijanskih provinc, medtem ko naši ljudje umirajo od lakote! Zaradi tega gre odgovornost za tragično stanje našega delavskega organa zavezniške vojaške oblasti.

Izseljevanje — pretnja?

Če stavi anglo-ameriška vojaška uprava našo industrijo v isto vrsto kot italijanski in nemški, kot industrijo poraženih dežel, pripominjamo, da je Julijska Krajina dajala svoj krvavi delež v borbi proti temu nasilnemu celozemljem 20 let in da je končno zerabila za orožje v obrambo demokratičnih načel.

Zaradi tega ne moremo odobravati, da ravnavo v naši pokrajini enako kot v Nemčiji in v Italiji, to je z načrtno demobilizacijo industrije.

Ob takem stanju naše industrije, ko ni perspektive, da bi jo v teh okoliščinah dočleni krogi obnovili, privaravljajo načrt za množično izseljevanje. Odrugali bi nas hoteli od naših domov in poslati gnojiti zemljo v Venezuelo in Argentino.

Nikdar ne bomo dovolili, da bi nas gonili po svetu, medtem ko imamo na našem domu svoj zaklad, sad svojih žuljev in naporov.

Naša industrija, ki je ponos naš Tržačanov, katero so naši očete z naporom in z znojem zgradili, je dovolj velika, da da kruha vsem Primorcem.

Zato odločno zahtevamo, da prenehajo politične spekulacije, da se obnovi naša industrija, da se zavrne našo delavstvo. Če tega ni v stanju izvršiti zavezniška vojaška uprava, naj izroči oblast Julijskim oročanom. Ljudstvo samo bo znal ustvariti take pogoje za kakršne se je borilo v osvobodilni borbi.

Vsa ta dejstva jasno pričajo, da je delovno ljudstvo Trsta glede teritorialne pripadnosti Julijske Krajine pravilno usmerjeno.

Vsa ta neizpolnitost dejstva jasno dokazuje, da je procvit, da je razvoj Trsta, da je blagostanje Trsta in Julijske Krajine odvisno le od njegovega naravnega zaledja.

Borba za življenjske pravice

Na množičnem sindikalnem zborovanju je tržaško delavstvo zahtevalo svoje pravice do dela

Na trgu Garibaldi se je vršilo v soboto, dne 13. t. m. ob 17. uri sindikalno zborovanje, katerega so priredili Enotni sindikati.

V zadnjem času se pojavljajo vedno bolj pogosto stvari, ki pod nobenim pogojem ne vodijo k pomirjenju in ki povzročajo največje skrbi tistemu delovnemu ljudstvu, ki je s predanim delom in žrtvovanjem neštetih prišlo do zmage vseh svobodoljubnih narodov. To stanje je nerazumljivo, če upoštevamo, da bo skoraj minulo že leto dni, odkar je končala vojna. Vsi smo pričakovali dela, napredka in miru, kajti vse to si je delovno ljudstvo zaslužilo. Pri zas pa ni ne dela, ne napredka in ne miru. Namesto dela imamo brezposelnost, namesto napredka nazadovanje na vseh področjih javnega udeleževanja, vrste brezposelnih se večajo, ruševine ostajajo takšne, kakršne so bile, obratovanje v industriji in trgovini peša tako zelo, da grozi resna nevarnost, da lepega dne prenehajo z delom.

In čemu vse to? Ali je potrebno tako mrtvilo na tolikšnem razdejlanju? Ne, to ne bi bilo potrebno, če ne bi bilo pri vsem tem političnih spekulacij, katerih se poslužuje kapital, ki bi na vsak način za vsako ceno in z vsakojakimi sredstvi hotel razdeljiti enotnost delovnega ljudstva. Kajti enotnost delovnega ljudstva pomeni za denarne mogotce zelo.

Da vsega tega ne bi bilo potrebno, vidimo iz dejstva, da se v vseh deželah kjer se prilike normalizirajo, pridno dela in obnavlja. Toda pri nas reakcija ne more miru. Slabiti hoče enotnost delovnega ljudstva, odvzeti bi jim hotela vse pridobitve. Ker so za njihove interese prevlekle in prenavarje. Zato bi hoteli dokazati, da je ljudstvo od njih finančno odvisno in jih s tem sredstvom razbiti in jim vsiliti njihovo, reakcionarno in izjemalno politično koncepcijo.

Zaradi nove nastalega položaja, zaradi ukrepa anglo-ameriške vojaške uprave o postopni ukinitvi zapora nad odpustom iz službe, se je delovno ljudstvo v nobem zbralo, da bi proučilo težak položaj, v katerem se nahaja z ozirom na ta ukrep. Zbrani množici je najprej spregovoril tov. Marino Solieri.

Resen položaj

Tov. Marino je v svojem govoru med drugim dejal, da nova odredba ZVU, ki pooblašča ukinitve zapore odpuščanja delav-

cev v industrijskih podjetjih, ustvarja za vse družine resen položaj. Sedanji položaj je tak, da zahteva obnovo, to se pravi največje potenciranje vseh naših sil za obnovo hiš, tovarn, strojev, ladij, javnih zgradb in mostov. Potrebne so delovne moči v poljedelstvu in pri javnih delih.

S to odredbo so oblasti, ki so si nadele nalogo upravljati našo pokrajino, javno pokazale, da niso v stanju rešiti tukajšnjega težkega gospodarskega problema. Če bi imeli ljudsko oblast, bi v tem času bila obnovitvena dela že v polnem teku. Govornik je nato govoril o raznih poskusih, da bi se naša industrija uničila in o poskusu izseljevanja delavstva v Venezuelo, in Brazilijo. Dejal je tudi, da so za te ukrepe ZVU soodgovorni delodajalci, ki nesramno zavračajo krivdo za tukajšnjo gospodarsko zmedo na delavstvo, ki se bori za svoje osnovne, demokratične pravice.

»Za časa fašizma in nemške okupacije so stvari potekale drugače, je nadaljeval tov. Marino. »Informirani smo in mi, silimo, da ne napadamo, da so ladjedelnice se danes upnik za preko dve milijardi lir nam pri italijanski mornarici in napram nemški upravi, kar pomeni, da so industrije v tistih časih vedeli, kako dobiti denar za plačevanje nastavljenj. Danes pa manevrirajo zato, da bi zlomili enotnost in odporno silo delavskih množic, da bi tako uveljavili tezo, da brez Italije tu ne more biti »dela«. Govoril je nato o naročilih iz Jugoslavije, ki so jih tukajšnji industriji odbili.

Potem je kritiziral posamezne točke zavezniške odredbe in menil, naj bi se pri uveljavljanju te odredbe, do katere je, na žalost, prišlo, vpoštevalo sledeče: v prvi vrsti se morajo odpustiti vsi nezazeleni, to je: fašisti, kolaboracionisti in epuriranci. Dalje vsi črnoboržanci in končno vsi tisti, ki imajo druge nezakonite dohodke. Opozoril je tudi na to, da bodo razni industriji, ki so prej financirali fašizem, skušali sejati med delavstvo in uradništvo nesoglasje in razdor. Delavstvo pa bo ostalo poveljavno ter enotno in industriji ne bodo uspeli s svojimi nakanami.

Brezposelnost delavstva pa bo porazno vplivala tudi na druge stroke, kakor na primer na trgovce, in mesto to bo hudo občutilo. Ob zaključku je tov. Marino dejal, da bo delavstvo, ki tvori aktivni ustvarjalni del našega mesta, imalo tudi v bodoče pokazati svojo ustvarjalno silo, ko

bodo za to dani pogoji, to je, ko bo zopet vzpostavljena ljudska oblast.

Nato je govoril v slovenščini tov. Vojmir, katerega govor prinašamo na uvodnem mestu.

Končno je nastopil tov. Semilli, ki je v italijanski prebral memorandum, katerega je množica z burnim odobravanjem enoglasno odobrila. Tov. Semilli je nato zaključil zborovanje z besedami, da sedanja borba delovnega ljudstva ni poslednja. Ljudstvo je odločno boriti se do končne zmage in na tej poti bo moralo izvojevati še več zmag.

Spomenica delavstva ZVU-ju

Tržaško delavstvo zahteva obnovo

Na sobotnem sindikalnem zborovanju je delavstvo enoglasno odobrilo spomenico, katero je zbranim prečital tov. Semilli. Spodaj prinašamo besedilo omenjene spomenice:

ZVU-ju Trst, 13. aprila 1946.
Polk. I. C. Smutsu, pokrajinskemu komisarju Trsta.

Tržaški delavci, ki so se danes, 13. aprila zbrali na sindikalnem zborovanju, da prisluhnejo besedi svoje sindikalne organizacije, zaradi resnega vprašanja ukinitve pregovojnih odpustov, ki jo je dovolila ZVU s svojo odredbo št. 106 in s katero je poslabšano že itak težko stanje delavcev tega področja,

izražajo svojo zaskrbljenost in nezadovoljstvo zaradi trajne zaostritve težkega gospodarskega in prozvalnega stanja, ki po enem letu po koncu vojne, namesto da bi se postopoma zboljševalo, kot vsi delavci pričakujejo, se vedno bolj slabša. Čeprav upoštevajo težki gospodarski in politični mednarodni položaj, vendarle ponovno opozarjajo

na abstinenco lastnikov finančnih in proizvodnih sredstev pri vprašanih nujne obnove, ki bi dala dela in kruha delavcem in njihovim družinam in bi spravila mestno industrijo v normalno stanje. V tej abstinenzi zaznavajo čisto politično spekulacijo, s katero hočejo ponovno napraviti delavski razred odvisen ter za to opominjajo

ZVU na resnost položaja, da bi se zavežala odgovornosti, ki jo je prevzela, da je začela upravljati to področje. Treba je, da podvzame prikladne ukrepe, ki jih doslej ni bilo, in ki bi mogli odpraviti slabše posledice pomanjkanja poglobi pri obnovi, medtem ko je v raznih evropskih državah obnova v polnem teku.

Razgovor s polk. Smutsom

V ponedeljek je predala delegacija delavcev polk. Smutsu spomenico, ki jo je delovno ljudstvo sprejelo na velikem delavskem zborovanju v soboto.

Delegacija se je prijavila točno ob 17. uri na čelu s tov. Juragom, a v njej so bili zastopani tudi delavci iz ladjedelnice Sv. Marka, St. Andreja in Tovarne strojev.

Po stari navadi visoke oblasti ne sprejemajo takoj, marveč morajo delavci malo počakati. Vendar tokrat le zaradi forme — četrte ure. Nato je sledilo stiskanje rok in pozdravi vsem članom delegacije.

Naši delavci so se takoj znašli v razkošnih sobah in pristopili k delu. Tov. Juraga je brez oklevanja udaril tla, kamor treba: »Ukaz št. 106 spravlja naše delavstvo v zelo težaven položaj ter je vsled tega tudi razumljivo delavsko vznemirjenje. Anglo-

ameriška vojaška uprava ni pokazala do sedaj nobene volje za zboljšanje življenjskih pogojev delavstva, a industriji nečje obnovljati.

Polk. Smuts je tedaj vzel v zaščito industrije ter vprašal, če so delavcem znane njihove finančne težave. Tov. Juraga mu je dejal, da na to ne more odgovoriti, ker delavci nimajo Upravnih tovarniških svetov, kar je sicer njihova težnja.

(Ta odgovor predstavlja torej eno točko iz programa delavskega gibanja, kar omo. obo. polk. Smutsu dokazati dobro voljo pri podporanju delavskih težnj in odobriti ustanavljanje Tovarniških upravnih svetov.)

Nato se je polk. Smuts umaknil in se skril za vprašanje, naj bi delavci predložili, kako da se reši težko vprašanje. Delavci so mu dejali, naj se ZVU, ki je za to odgovorna, pobriga, pa bo šlo. Polkovnik se je branil, češ da se je poskušalo vse, ali da so temu krive različne vrednosti in nestabilnost valute, ki je onemogočala sprejemanje tujih naročil.

(Torej ni tako, kot ste pred kratkim govorili, vi naši nasprotniki, da so temu krivi »delavci, marveč »valuta«!)

Pa še več. Polk. Smuts je dejal, da vse ne more vršiti obnova Trsta, ker je bil Trst vedno povezan s srednjo Evropo, ki se sedaj nahaja v precej kaotičnem stanju.

13. januarja t. l. je polk. Smuts govoril, da je tržaška industrija odvisna od sredozemske, ter da je zato nemogoča obnova. Danes je vzrok zastoj obnove čisto na nasprotni strani — v srednji Evropi! Da je Trst povezan s svojim zaledjem, trdi polk. Smuts. Ali naj s tega sklepamo, da je on za jugoslovansko rešitev Trsta?

Ne vemo, kaj pomeni »kaotično stanje v srednji Evropi«. Ker se v srednji Evropi nahajajo tudi Jugoslavija, smatramo za potrebno poudariti, da je v njenem primeru taka trditve neresnična, ker se tam pridno dela in vlada tak mir, kot malokje. Vendar nas veseli dejstvo, da je polk. Smuts po osmih mesecih uvidel resnico da je Trst navezan na svoje prirodno geografsko zaledje, ki se nahaja vzhodno od njega, a ne drugam! Počasi, a vendar gre.

Dalje so govorili o pogodovanju in o možnostih zaposlitve odpuščenih delavcev pri javnih delih.

Mi smo bili vedno proti temu, da se industrijsko delavstvo uporablja za javna dela, ker se na ta način odtrgi svoji stroki, posebno pa zato, ker je dovolj dela za njih na njihovem področju. Dela je dovolj, le začeti je treba z dobro voljo.

Delavci so omenili odpuščanje petih tovarštev samo zato, ker so (njih 5!) branili vhod 2000 (!) delavcem, ki so hoteli na delo ob priliki splošne stavke. (Splošen smeh.) Polkovnik se bo osebno zanimal za ta slučaj. Na to je še neki tovarši omenil nasilno postopanje okupacijskih vojakov ob priliki sobotnega zborovanja — a polk. Smuts je dejal, da so se njihovi vojaki obnašali vedno vzorno.

Pozdravili so se in odšli.

Ukaz šte. 106

Namesto dela in obnove, postopna ukinitve prepovedi o odpuščanju delavcev

Odredba anglo-ameriške vojaške uprave št. 106, z dne 11. t. m., je v današnjih težkih prilikah močno prizadejala delavstvo v pasu A. S tem ukazom je anglo-ameriška vojaška uprava pristopila k postopni ukinitvi prepovedi o odpuščanju. Po tem ukazu se dovoljuje delno odpuščanje z dela po merilih, ki so jih že uporabili v severni Italiji. Te odredbe pa so nekoliko spremenili zaradi posebnih razmer v naši pokrajini.

V smislu novega ukaza so industrijske tvrdke, ki so bile podvržene prepovedi odpuščanja z dela, pooblašene, da odpustijo v aprilu z dela največ 10% svojih delavcev, v maju 5% in v juniju 5%. Iz tega sledi, da bodo lahko v roku 3 mesecev odpustili petino svojega delavstva.

Tedenski delovni čas pa se zniža po novem ukazu na maksimalnih 40 ur. Zastopniki sindikatov so, ob priliki sestanka posvetovalnega odbora za socialno skrbstvo pri anglo-ameriški vojaški upravi opozorili Urad za delo na resno stanje odpuščenih delavcev ter zaprosili, da bi vojaška uprava izdala potreben predlog za gmočno pomoč brezposelnim. Zato je anglo-ameriška vojaška uprava vnesla v svoj ukaz naslednja določila:

1) Izplačevala se bo posebna brezposelna podpora.

2) Za dobo 60 dni se bo izplačala posebna odškodnina, ki bo znašala dve tretjini tedenske 40 urne mezd. Po tem roku pa se bo izplačevala posebna brezposelna podpora.

3) Izplačevali bodo za 60 dni tudi družinske doklade.

Da se ne bi število brezposelnih še bolj povečalo, kar bo vsakega posledica ukinitve prepovedi o odpuščanju z dela, bo po poročilu anglo-ameriške vojaške uprave ta razpisala javna dela, ki bodo haje zaposlila večje število delavcev kot je predvideno, da jih bodo industrijske tvrdke odpustile.

Oddelek za javna dela proučuje zdaj področnosti številnih novih osnutkov. Čim bodo ti načrti izpolnjeni in bo vsak od teh pripravljen za izvedbo, bodo to javno naznanili.

Ta ukaz anglo-ameriške vojaške uprave je močno odjeknil v vrstah delavstva naše pokrajine. Delovno ljudstvo v pasu A ne more mimo vzeti na znanje zadnjega ukrepa vojaške uprave, kajti splošne življenjske prilike in gospodarsko stanje v naši pokrajini je bilo že do ukaza št. 106 jako težavno in neznosno.

Zato je razumljivo, da je delavstvo dalo duska svoji zaskrbljenosti in ogorčenju na raznih množičnih zborovanjih. V ladjedelnici pri Sv. Marku in v tovarni strojev pri Sv. Andreju se je že 10. t. m. popoldne zbrala velika množica delavcev, da protestira proti nameravani ukinitvi prepovedi odpuščanja z dela. V ladjedelnici Sv. Marka je zbranimu delavstvu govoril tov. Juraga, v tovarni strojev pa tov. Petronio. Drugi dve zborovanji sta se vršili 11.

Uradna statistika o brezposelnosti

Uradna statistika brezposelnih del. 31. III.

Poklie	Moški	Žen.	Otr.
Uradniki	2686	1509	426
Učitelji in profesorji	83	100	—
Pomorci	1475	130	5
Kovinarji	1609	7	535
Soferji	674	—	—
Električarji	303	—	124
Krojači in šivilje	31	251	96
Trgovski nameštenci	312	340	176
Sobotarji	185	142	22
Mizarji	138	—	58
Kuharji	89	145	24
Tiskarji	52	153	31
Zidarji	58	—	1
Tekstilci	5	139	5
Slikarji in plesk.	248	—	4
Peki	131	—	30
Težaki	990	232	40
Snazilke in težaki	9	813	29
Postrošniki	141	20	16
Bolničarji	23	129	3
Razni pokliče	1093	2775	202
Začasno odpuščeni	836	62	102
Skupaj	11171	6937	1929

Vsega 20037

Po tej statistiki je jasno razvidno, kako se razpoložljive delovne sile zaposlujejo le 50% od prijavljenih nezaposlenih delavcev, medtem ko ostalih 50% prehaja v vrste kroničnih brezposelnih. V toku 8 mesecev se je prijavilo 47.708 delavcev na Uradu za delo ter je bilo od teh zaposlenih le 19.624. Kar v resnici ne predstavlja niti 50%. Prihižito 50% bi dosegli, če dodamo k temu številu 8107 delavcev, ki so bili brisani iz episka nezaposlenih iz drugih razlogov (epurirani, preseljeni, izseljeni itd.). Razen tega moramo omeniti, da te statistike niso popolne ter da je število brezposelnih verjetno večje. Na vsak način pa veliko delavcev ne obavlja tistega dela, za katero se osposobili, marveč so se morali prilagoditi razmeram, kot je to slučaj pri kovinarjih, ki delajo sedaj kot težaki itd. Upoštevati moramo tudi, da se

je znatno število našega delavstva izselilo v Jugoslavijo ali celo B, ker niso mogli biti zaposleni doma.

Stavkovno gibanje

Več kot 2000 delavcev in vajencev iz 19 ladjedelnic je v Angliji (Glasgow) 11. t. m. zapustilo delo, za jutri pa pričakujejo, da se bodo stavki pridružili delavci vseh ladjedelnic na reki Clyde. Poleg tega se hoje, da se ne bi stavka trgovskih pomočnikov na trgu v Smithfield pri Londonu, razširila na delavce in mesarje v Smithfieldu ter na pristaniške delavce na Temzi. Ministrstvo dela in prehrane skuša najti rešitev nastalega položaja.

Stavka ogroža predavalo največjega parnika sveta »Queen Elisabeth«, ki je služil za prevoz čet, v luksuzni prekomorski parnik. 400 delavcev zaposlenih v ladjedelnicah na reki Clyde, kjer predelavajo omenjeni parnik, je stopilo v stavko zaradi nerednega spora. Zaradi stavke sta prizadeti še dve ladiji v ladjedelnici in sicer okoliščina vendar ter neka ladija velike težaje.

V Palestini je osebe radijskih postaj stopilo v stavko v znak solidarnosti s stavkujočimi postarji.

35.000 delavcev Fordovih tovarn je ostalo brez dela zaradi pomanjkanja jekla, kar je posledna posledica stavke v premetovnikih.

Sindikalna konferenca v Postojni

Dne 14. t. m. se je vršila v Postojni sindikalna konferenca Poverjeničstva zveze Enotnih sindikatov za Slovensko Primorje in Enotne B.

Na konferenci so razpravljali o zelo važnih problemih ter bomo radi tega v prihodnosti števili našega lista priobčili izrpnješe poročilo s te konference, na kar nae čitatelje že danes opozarjamo.

Našim naročnikom

Sporočamo našim naročnikom, da znaša letna naročnina našega lista Lir 200.—, polletna Lir 100.— in četrtletno Lir 50.— (Za Jugoslavijo pa: Din 80.—, 40.— in 20.—).

Naročnino lahko plačate pri podružnicah Gospodarske banke, kjer je obstojajo in sicer na račun Julijske založbe v Trstu z navdno za »Primorsko delavsko enotnost«.

Kjer podružnice Gospodarske banke ni, naj sindikalne organizacije predajo denar za list najbližji sindikalni organizaciji kjer postoji podružnica Gospodarske banke.

Prosimo vse organizacije Enotnih sindikatov, da v redu in takoj izvršijo inkaso, denar pa čim prej nakažejo. Z vestnim delom v tem pogledu, nas boste razbremenili pri našemu poslovanju in nam pripomogli, da se bo nivo našega lista stalno boljšal in s tem dostojno branil koristi delovnega ljudstva.

Originalne - toda ne preveč - laži „naših prijateljev“

Nino Woditzka, eden prvakov italijanske šovinistične grupe v Trstu, je objavil uvodnik v »Voce Libera« od 12. t. m. V tem članku je trdil, a ne dokazal, da je gospodarska rešitev Trsta edino v okviru Italije.

Prevečkrat je že bilo dokazano, kako je vedno do zdaj Trst služil interesom svojega zaledja in prispeval k njegovemu procvitu, če je bil v njega vključen. Takrat smo vedno opazili prosperiteto Trsta in zaledja. Samo enkrat v zgodovini Trsta se je zgodilo, da se je nahajal v mejah Italije (1918—1945) in takrat je mesto propadalo. Zaradi tega je skušala država, ki ga je vključila v svoj krog, preskrbeti Trstu zaledje z znano zadnjo italijansko imperialistično vojno. Glede gospodarskih razlogov Woditzka pravi, da bi bilo »nesmiselno in zločin« vključiti Trst v Jugoslavijo, na isti način sodi tudi o njegovi internacionalizaciji. Argumentov, podatkov in dokazov ni; vse so le prazne besede, fraze, ki skušajo vplivati na čustva, se pa nikoli ne dotaknejo razuma — ne dokažejo ničesar. Zato se oslanja celo na mišljenje Cosulich!

Dalje piše, da je »Madrepatria« (Italija) »potrosila čez 15 milijard lir za razna javna dela v naši pokrajini: Ceste, prometne zveze, pomorske konstrukcije itd.

Tudi danes bi Italija dajala; kajti taka dela, ki so imela značaj priprave za italijansko gospodarsko in politično ekspanzijo proti vzhodu in za napad ter zasluževanje vseh narodov vzhodno od Trsta, so ji bila vedno prvi in celo, z gospodarskega gledišča, nujni čili. Iskali so »spazio vitale«, brez katerega Trst ni mogel živeti. Če je res, da Trst more živeti lepo v Italiji, zakaj so potem iskali življenjski prostor na vzhodu? Enaki pogoji vlečejo za seboj tudi enake posledice, in če bi se Trst ponovno vključil v Italijo, bi bil tudi nujen novi napad na Jugoslavijo. Po demonstracijah, ki so se vršile ob koncu marca, smo opazili, da so Woditzka in njegovi tovarši že uspeli ustvariti vzdušje, ki pripravljajo ljudstvo na take pohode, saj »kričijo« smrt Slovanom, saj vidimo vsak dan v časnikih, ki jih kontrolira Anglo-ameriška vojaška uprava, srdomotenje Jugoslavije in njenega državnega poglavarja tov. marsala Tita (da bi pomirili duhove)? Nino Woditzka in njegovi pajdasi se niso ozdraveli od boleznih imperializma in napadanja.

Brez oziroma na to pa moramo omeniti, da teh 1

Obnova po anglo-ameriški vojaški upravi

Glede obnove stavb, porušenih ali poškodovanih od nacističnih vojakov, ni bil izdan doslej noben uradni odlok o točnini določil. Pač pa anglo-ameriška vojaška uprava obnovo takih stavb dejansko drugače obravnava.

Predvsem so bile ob raznih prilikah in od raznih osebnosti anglo-ameriške vojaške uprave dane izjave in zagotovila, da bo anglo-ameriška vojaška uprava obnovo vseh na lastne stroške in brez vsake obremenitve oškodovanega lastnika. Razna zagotovila glede prostre obnove po nacističnih povzročiteljih škod, naj se potrdijo z uradnim odlokom. Obnova pa s to vrsto predvsem v vaseh, ki so največ trpele, tako da bo mogoče nastaniti čimprej in čim več prebivalcev.

Anglo-ameriška vojaška uprava oddaja obnovitvena dela potom licitacije raznim tiskarjem.

Najhuje je to, da se vrše obnovitvena dela (kakor je to razvidno iz raznih izjav zastopnikov anglo-ameriške vojaške uprave ter iz pogovorov licitacij) stanovanjskih hiš z marsikaterimi nedostaki in pomanjkljivostmi izvedbe del; — slaba tla, le iz travnin in desk, brez stropov, neometani zunanji zidovi brez zlebov, notranja dela neopopolna itd. Pri vsem tem je najhuje to, da se kap izdela prekratka — le kakih 30 cm preko zidu, tla so brez prave opore, okna le z zasilnimi okvirji in delnim steklom (delno so obite z deskami), strnišča so izven stanovanja z leseno streho, pokrito z lepenko, greznice pokrite z deskami itd.

Najbolj neprimeren in nevaren pa je način licitacije celih skupin hiš v bloku in brez točnega proračuna in načrta za posamezne hiše. To daje možnost podjetju, da po svoje izvrši delo s čim manjšim stroškom in čim večjim dobičkom, zlasti, ker je nadzorovano oteženo in trdva lahko zlorabi zaupanje anglo-ameriške vojaške uprave. Na drugi strani ne more lastnik uveljaviti svojih želja niti nastopiti v slučaju zlorabe ali površnosti pri delu. Solidno in resno delo je s tem naravnost onemogočeno. Predvidevati je, da bodo nastopili stalni spori v odnosih med anglo-ameriško vojaško upravo — podjetniki in interesi, ker ni nobene realne osnove, kot bi jih mogli nuditi načrti in izmere. Zato se mora licitacija izvršiti na podlagi in izključno le z licitacijskim elaboratom (načrt, izmere, enotne cene), ker le na ta način se lahko izognemo vsem nesporazumom in vsem nevednostim.

Pri tem pa je pri sedanjem načinu po- deljevanja del v interesu trdnosti, da izrazi zneske, ki jih prejme od anglo-ameriške vojaške uprave takala, da ima od tega dela čimvečji dobiček, kar gre vse na škodo oškodovanca.

Zato bo treba vložiti na anglo-ameriško vojaško upravo pritožbo zoper ta način ob- nove in pri tem zlasti poudariti, da gre gotovo najmanj 30%, če ne več danš sred- stev v škodo oškodovanca. Za odstotek od- pade dodatno na dobiček trdnosti, ki bo pri delu pod takimi okoliščinami, pri izdelavi mnogo bolj površna. Tako se bo zgodilo, da bo odpadlo, od česar itak nizkega zneska, kvečjemu 60–70% kredita, danega v ta namen, za faktične stroške obnove. Osko- dovanec pa se bo končno le v celoti zara- čunal ter se mu bo s tem tudi znižal pri- padajoči odškodninski znesek. Država, ki bo končno morala to obratovati, bo pa de- jansko plačala brez koristi za oškodovanca tako velik odstotek trdnosti.

Zato je potrebno, da izrazi anglo-ameri- ška vojaška uprava sredstva za obnovo oškodovanca, da si ta s primernimi pre- dlogi, potem lastnega podjetnika, obnovi svoj dom čim boljše, pri čemer ga more anglo-ameriška vojaška uprava bolj nad- zirati, kot pa kako podjetje. Tako bo osko- dovanec lahko sam delal pri obnovi svo- jega doma, zaposleni bodo domači ljudje, denar pa bo v celoti koristno izrabilen in zaslužen bo ostal doma.

POLOŽNICE

Vsem naročnikom in prodajalcem »Primorske delavske enotnosti« v Ju- goslaviji smo v današnji številki pri- ložili položnice in jih prosimo, da nam poravnajo zaostalo naročnino.

Prosimo vse, ki bodo nakazali na- ročnino, da nas obvestijo, koliko izvedo- lista so plačali in od kdaj.

UPRAVA

»Primorske delavske enotnosti«

Sestanek kmečkih delavcev na Greti

Precej časa je že preteklo od prvega se- stanika Enotnega sindikata kmetijske stro- ke. Tedaj je bil ta sindikat še v povojih, dočim je danes že močna in solidna or- ganizacija. Le s tako organizacijo je možno uspešno in dovolj izdatno nastopati proti vsem oviram in vsem nasprotnikom, ki se borijo proti interesom delovnega ljud- stva. Tudi naši kmečki delavci imajo pravo, da si izboljšajo svoj gnetni položaj v družbi in da dostojno živijo.

Naše gospodarstvo se danes preobnavlja in postavlja nove temelje, da bo mogoče kmetijstvo napredovati in si zgraditi bolj- še življenje zase in za skupnost. Še mnogo je dela na tem polju in vanj moramo vlo- žiti vse svoje sile. Stari fašistični sindi- kati vse nam pustili žalostno dedščino. Za- radi tega je med našimi ljudmi še mnogo pomislekov proti sindikatom. Z našim de- lom pa jim bomo dokazali in jih prepri- čali, da se naši sindikati bistveno razliku- jejo od starih fašističnih sindikatov.

Člani, ki prihajajo v našo organizacijo samo zato, da bi prejeli semenski krompir ali škropila za trte, ki se vpišujejo v našo organizacijo zaradi trenutke in to samo zaradi tega, ker morajo urediti razne zadeve pri različnih uradih in slično, se

ne zavedajo koristi in moči, ki jo sigurno najdejo v sindikatu. Ti vidijo samo svojo lastno, osebno korist, ne zavedajo se pa potrebe in koristi skupnosti.

Naš namen je, da se znebimo vseh iz- koriševalcev, ki bi se radi koristili z ju- žni kmečkega delavca. Najemniki, polovi- čarji, vrtarji, čevljarji in poljedelci delavci, vsi se morajo boriti za svoje osnov- ne življenjske pravice, katere bodo najla- zje zaščitili v sindikalnih organizacijah.

Enotni sindikat kmetijske stroke je ta- koj v začetku podvel vse potrebne korake pri anglo-ameriški vojaški upravi, da bi se razne in te stvari izboljšale. Sindikat je najglasnejši težave, ki izvirajo zaradi po- manjkanja krme in semen, škropil in dru- gih prilik.

Vsem je znana tudi zadeva s semenskim krompirjem. Do zadnjega trenutka so za- gotavljali, da pride semenski krompir s Holandskega. Končno so pripeljali neke vrste poznega škotskega krompirja, ki slabo uspeva v naši zemlji. V začetku so ga razdeljevali na vsakihi 100 m² po 2 kg. Večina naših kmetov ga ni vzela. Sedaj pa, ko je prišel krompir gnil, ga dajejo toliko, kolikor ga kdo želi.

Prvomajsko tekmovalje v okraju Idrija - Cerkno

V okviru prvomajskega tekmovalja si v Sobotljah gradijo z udarniškim delom tri apnenice. Apno iz teh apnenic bodo uporabi- li za načrtno obnovo 700 m² SS hitlerjev- skih band poženih vasi.

Mladina in pionirji so očistili 100 sadnih dreves pri raznih gospodarstvih, pri čiščenju selskega vrta pa so napravili 160 prostih ur. Za materinski dan so pionirji priredili lepo igro z deklaracijo. Ustanovili so tudi pro- svetno društvo, kjer se vsrjšo sestanki, na katerih se mladina izobražuje s čitanjem.

Mladina iz Zavrčca je napravila v tek- si 8 dni 98 prostovoljnih ur za popravilo ma- linskega doma. Obdelali so njivo od 1000 kvadratnih metrov, ter zbrali 32 knjig in si uredili stenski časopis. Imela je tudi dva zanašna kmetijska sestanka.

V Stropniku je mladina v 192 urah pripra- vila 26 kub. metrov peska za novi most, ki gre proti Sobotljah. Pri tem delu se je naj- bolj odlikoval tov. Poldo Pervanica, ki je po 200 m oddaljeni pot pripravljal s samo- kolnico 54 krat pesek za novi most. Mladina je obdelala tudi eno njivo ter pripravila naj- potrebnejši 300 kg krompirja za seme.

Tudi prebivalci iz vasi Poljna pri Cerknem tekmovalje. Napravili so 2140 prostih ur pri gradnji apnenice. Enako si tudi v Labinjah pripravljajo že drugo apnenico, za katero so izvršili že 2000 ur prostovoljnega dela. Pri čiščenju drevesnic in nabiranju zdravilnih zelišč je Z.M.J.K. napravila 1122 pro- stovoljnih ur.

V Cerknem se je ustanovila sindikalna podružnica kmetijskih delavcev, ki so imeli že več zelo koristnih predavanj. Mladina pa je v minulem mesecu očistila 250 sadnih dreves. Kovčič, tov. Kozak Alojz, je s svo- jimi sodelavci napravil 150 udarniških ur pri popravilju raznega kmečkega orodja. Enoglasno so sklenili, da bodo zvisali od ene na dve udarniški-ur dnevno za popra- vilo orodja.

Člani podružnice mesne stroke so napra- vili 4000 udarniških ur pri razširjenju kolo- voza Cerkno — Labinje. Raznim pogore- tci, ki nimajo možnosti, da bi sami popra- vili so člani te podružnice pripravili za ob- novno lesa, peska kamena ter opeke; na- pravili so 3500 udarniških ur.

V kraju Podlanišče si je ljudstvo popra- vilo tri km dolgo vasko cesto v roku 360 ur. Pri tem delu so sodelovali tudi trije vozniki. Obnovitvena zadruga je osposobila za obrat- ovanje žago, ki bo služila izključno samo pogorelcem. Zaposlilo se je večje število de- lavcev, tako pri žagi, kakor tudi pri doka- žanju lesa.

Tudi v Zaloku pri Cernem vrhu so izvršili 144 udarniških ur za splošno obnovo, ter 70 ur pri delu za apnenico.

Mladina iz Cerkanskega vrha pri Podla- njem je očistila 1500 kvadratnih metrov goz- da. V hrvnem Cerknjanskem okraju so očis- til 4 ha gozda ter nasadili 2000 komadov raznih sadik. V vasi Jesenice je mladina po- sadila 1450 sadik, pri čemer sta se najbolj odlikovala mladina Marvi Jože ter Peterkel Rudi. Vrsto se je tudi večje število kme- tijskih predavanj in 4 predavanja o higieni.

Mladina iz Jazen, Otačelj in Idrijskega loga, so imeli več samostojnih študijskih sestankov. Skrbijo za svoje knjižnice in

Stanje poljedelstva v SZ

»Pravda« je objavila celo vrsto števil- ki, ki ponazarjajo stanje poljedelstva v Sov- jetski zvezi ter naloge, ki jih ima po novem petletnem načrtu. Glavna izmed teh nalog predvideva, da bo skupen pridelek dosegel v leto 1950 127 milijonov ton in da bo pri tem srednji pridelek 12 stotov na hektar.

Velikost te naloge sledi iz primerjave teh števil s tistimi predvojne razdobja in predvsem s tistimi pred revolucijo. Po teh podatkih bo znala proizvodnja 127 mili- jonov ton in bo za 7% večja, kot je bila poljedelska proizvodnja leta 1940. Pridelek leta 1913 je bil cenjen na 80 milijonov ton žita. Pridelek na hektar je znašal leta 1913. 7 stotov, medtem ko je predvidenih za leto 1950 12 stotov na hektar. Potrebno je reči, da sta tako važna povečanje skup- nega pridelka ter povečanje donosa zem- lje nemogoči brez radikalne obnove polje- delstva, brez široke uporabe mehanizacije. Proizvodnja traktorjev, ki ni obstajala v predrevolucijski Rusiji, je pričela šele leta 1923.

Prva velika tovarna traktorjev je bila v Stalingradu, ki je pričela delovati šele leta 1930. Šele po njej so bile stavljene v obrat tovarne traktorjev v Harkovu in Ce- ljabinu. Medtem ko ni bilo leta 1928, ob pričetku prve petletke, v Sovjetski zvezi več kot 27.000 traktorjev, je njihovo število doseglo na predvečer vojne, v leto 1940, 523.000. Leta 1930 je bilo v Sovjetski zvezi 138 strojnih in traktorskih postaj, od ka- terih je vsaka imela najmanj 45 traktorjev. Leta 1940 je število teh postaj že bilo večje kot 7.000 in vsaka je bila opremljena z najmanj 74 traktorji.

Razvoja industrije traktorjev tudi vojna ni prekinila. Nove tovarne so bile zgrajene na Altaju in Vladimirju, medtem ko bo ena stavljena sedaj v obrat v Lipecku. V teku novega petletnega načrta bo sovjetsko poljedelstvo dobilo 325.000 novih traktorjev in to po večini velikih.

Isti razvoj je mogoče opaziti pri proiz- vodnji žetvenih in mlatinskih strojev. Leta 1932 jih je bilo 14.500, medtem ko jih je bilo leta 1940, leta 142.000. V razdobju med letoma 1946 in 1950 bo sovjetsko poljedel- stvo dobilo več kot 174.000 žetvenih in mla- tinskih strojev. Istočasno se bo 950 novih strojnih in traktorskih postaj pridruživlo že obstoječim. Vsi ti uspehi bodo omogočili, da bo dosežena 1950 leta velika mehani- zacija pri poljedelskem delu, tako da bo mehanizirano obdelovanje zemlje doseglo 90% setev 70% in žetev žitaric z žetvenimi in mlatiškimi stroji, pa 55%.

List »Pravda« ne sme v svojem uvodniku, da se odpirajo neomejene možnosti sociali- stičnemu poljedelstvu. Ni nikakega dva- ma, da bodo kolhozniški častni izpolnili na- loge, ki so bile postavljene v novi petletki. Moč in trdnost kolhoznega režima, kakor tudi neutrudljiva skrb partije in vlade za razvoj poljedelstva, zagotavljajo velik na- predek poljedelstva v Sovjetski zvezi.

Udarniško delo cestarjev in nameščencev

Tudi cestarji iz celoga okraja nočejo za- ostajati v dobi prvomajskega tekmovalja. Dvainsrsto so nekateri oddaljeni od 5 do 28 km, so kljub temu pričeli 8. t. m. točno ob 6. uri zjutraj z udarniškim delom, s čiščenjem cestnih jarkov in s posiljevanjem gramoza ter obremenjavanjem pripravljeni pesek.

Po dovršenem udarniškem delu so imeli se skupni sestanki, kjer so si svoje resne do- ločili propagandiste. Na sestanku so tudi odločili, da se bodo vsi skupaj udeležili pro- slave 1. maja v Trstu, ki bo ob enem zidu žena s proslavo obilnice zmage našega oro- žja nad fašizmom. Tudi socialne potrebe ču- tijo ti zagoreli cestni delavci. Tako so pri- govarili za tovarniško čuk Francovo, vdovo, L. 1800,— za skladiš voinih invalidov pa so darovali L. 1150,—.

Tudi za Primorsko delavsko enotnost in za vse kulturne probleme se vsi naročni- ki živo zanimajo. Sestanke imajo redno vsak mesec, teh se brez izjeme vsi udeležujejo, zato jih smemo staviti za vzorne in disci- plinirane delavce.

Tudi trgovski in javni nameščenci so mi- nulo nedeljo pri Zagodu pripravljali pesek in napravili lesen most, preko katerega bo- do prevažali na samokolnih pripravljeni pesek.

Ponovno so šli na prostovoljno udarniško delo delavci in nameščenci Okrajnega in mestnega N. O. O., nadalje so sodelovali in- di 4 člani N. O. v 2 poktna nameščena. Vsega skupaj je bilo 45 delavcev, ki so v 6. urah, s skupaj 223 urami, pripravili in očis- til 3500 zidne opeke.

vami nevarnost, da bodo vsak čas odpuste- ni. Izdelujejo neke velike stabilne in po- morske Diesl motorje od 300 mm prostor- nina, s 4-6 cilindri, dovajajo neke druge, naročene že pred padcem fašizma ter na novo popravljajo pet lokomotiv. V ta na- men so napravili pet tratin, na katerih sloni- jo lokomotive za časa popraviljanja. Iz- delujejo tudi neke kompresorje od 1-4 ci- lindrov, motorje od 130 do 280 konjskih sil, na 6 cilindrov, in še neka druga manjša dela. Razen tega delajo še manjše reči kot kotle, ladijske propelerje itd.

Ustvarjalne sposobnosti teh delavcev toraj niso majhne. Rano tako tudi niso majhne njihove demokratične sile. Enotni sindikat za nje niso le delavska organizacija, ki jim jo je nekdo podaril, marveč organizacija, ki so si jo zgradili sami v ilegali, za časa fašizma.

Istočasno kot v oboroženi borbi, v kateri je padlo 37 delavcev, in 26 bilo izgubljenih, je bilo 180 organiziranih v bataljoni odpo- ra v mestu, pripravljanih, da v danem tre- nutku napadejo sovražnika v sami njegovi postojanki v Trstu. Zaradi konspiracije so bili tudi kot posamezniki povezani v O. F. a 1180 jih je bilo organiziranih v Delavski enotnosti, ki se je rodila aprila 1944, med tem ko so bili pred to dobo organizirani v organizaciji Rdeči prapor.

Po teh organizacijah so zbirali borce v partizanske brigade, jim posiljali denar, ra- zne predmete, ki so jih izdelovali sami (od nožev in oblik do mitraljezov). Za božič 1943 in 1944 so poslali ti junaki v gozdove bogata božična darila. Dvakrat so priredili podpisno akcijo za O. F. pošiljali pa so tu- di čevlje, obleke in steno naravnost organi- zaciji. Vsi njihovi arhivi so bili uničeni ob priključitvi Italije, zato pa je nemo- goče podati v številnih vrednost njihovih prispevkov, vendar je lahko ugotoviti med delavci, da ti niso bili majhni. Njihov prvi predsednik Delavske enotnosti je bil tov. Semili, sedani predsednik Pokrajinske zveze Enotnih sindikatov.

Sabotažne akcije pri delu so bile izjavane smotno vse čas borbe, tako, da topovi, ki so bili naročeni za nemško vojaščino, niso nikoli prispeli na fronto.

Socialna zaščita

Še nekaj o naših invalidih

(nadaljevanje)

Spoznali smo, da se osnutek našega no- vega invalidskega zakona prvenstveno tiče vojaških vojnih invalidov in njihovih dru- žin kot tudi družin padlih, umrlih in po- grešanih borcev. Za rodbino stejemo za- konsko ženo, zakonske, nezakonske in po- svrojene otroke (takožvana ožja rodbina), dalje starše, brate in sestre (takožvana ši- rša rodbina).

Pravico do državne odškodnine in zaštite v smislu določb novega invalidskega zakona imajo torej vojaški vojni invalidi in njho- ve družine, dalje družine, starši, bratje in sestre umrlih vojaških vojnih invalidov in družine, starši, bratje in sestre padlih, um- rlih in pogrešanih borcev. Nimajo pa te pravice vojaške osebe, ki so se predale sovražniku, dalje osebe onesposobljene v sovražniški vojski, vsi tisti, ki so se sami pobabili ali poškodovali z namenom, da bi se izognili vojaški dolžnosti, osebe, obso- bene zaradi izdaje, ki so pobegnile od vo- jake ali iz vojaške dolžnosti, ki so za časa vo- jne ali sovražne zasedbe nečloveško postopa- le z našim življenjem, osebe, ki so služile sovra- žniku proti interesu našega ljudstva, kakor tudi družine navedenih oseb in tistih, ki so bile obsojene na smrt.

V tem obstoja odškodnina in zaštita? Vojaškim vojnim invalidom pripada zem- lja v svrhu kolonizacije, država skrbi za njih strokovno usposobljenje, zaposlitev in delo, daje jim posojila in razne olajšave v pogledu gospodarske okrepitve in osam- osvojitve in končno jim izplačuje invalidni- lidnino in razne druge doklade. Zaščita in- validov se kaže v brezplačnem zdravljenju, ki so ga deležni s strani države, v protezah in drugih ortopedskih pripomočkih, pri voznjah, v vzdrževanju, v invalidskih domo- vih in invalidskih kolonijah, v olajšavi pri izvrševanju raznih obrti itd.

Člani rodbin umrlih vojnih invalidov, padlih, umrlih ali pogrešanih borcev so deležni skoraj istih ugodnosti, prav tako tudi njihovi starši, dočim uživajo bratje in sestre teh oseb samo državno zaščito. Voj- ni invalidi z nad 70% nesposobnostjo za pridobitveno delo brez družine ali z mal- no družino, daši za obdelovanje zemlje niso sposobni, imajo pravico, da se jih namesti v invalidske kolonije, katere oskrbuje in vzdržuje država po posebnih predpisih. Lahko pa vsak trenutek izstopijo iz teh kolonij, če hočejo sami s svojo družino obdelovati zemljo, katere jim potem pri- pade v zasebno last. Vse osebe, zaščiten- e s tem zakonom, prvenstveno pa poljedel- ci brez zemlje ali z nezadostno zemljo, do- be od države zemljo z vsem pripadajočim ži- vim in mrtvim inventarjem, po predpisih zakona o agrarni reformi in kolonizaciji. Pravico do zemlje imajo tudi tiste osebe, ki se preje niso bavile z obdelovanjem zemlje, če se obvezajo, da se na dodeljeno jim zemljo trajno naselijo in jo obdelujejo s svojo družino.

Vsak invalid je dolžan, da se strokovno usposobi v svojem starem poklicu ali da se izuči za nov poklic, če preljeneh ni v stanju več izvrševati, kar se ugotovi s komisijiskim pregledom. Država je dolžna invalide strokovno izučiti na svoje stroške.

Strokovni pouk se vrši prvenstveno v držav- nih šolah in podjetjih, po potrebi tudi v privatnih poljedelskih, obrtnih, trgovskih in industrijskih podjetjih in delavnicah. Če potrebe zahtevajo, se morajo osnovati za strokovno izobražbo invalidov posebne in- validske šole. Za izpopolnjevanje invalidov v prejšnjem poklicu se osnavljajo razni

strokovni tečaji. Vojnim invalidom — di- jakom bo država zagotovila vsa potrebna sredstva, da dokončajo šole. Invalidi-dijaki imajo prvenstvo za dobičanje stipendij, katere dajejo razne državne in privatne ustanove. Kadar se vojni invalid učil kake vrste industrijske delavnosti, obrti ali tr- govine v kakšni državni ali strokovni šoli, ali je na šolanju v rednih šolah, je moč skrajšati učno dobo, kakor tudi program šolanja ali izobrazbe.

Pri izpolnjevanju službenih mest v držav- nih uradih in podjetjih, kakor tudi v ustanovah javnopravnega značaja, morajo biti osebe zaščiten- e s tem zakonom pod enakimi pogoji postavljene pred ostalimi. Prvenstvena pravica se jim priznava tudi ob priliki premostitev in napredovanj, kon- kurzov in izbir za službena mesta po sploš- nih in posebnih zakonih, v kolikor izpol- njujejo pogoje, kateri se za to zahtevajo.

Vsa privatna, poljedelska, industrijska, trgovska, denarna, prometna, transportna in druga podjetja so dolžna zaposliti 10% vojnih invalidov od skupnega števila zapo- slenega osebja. Od te obveznosti so izzeta le tista podjetja, katere zaradi svoje spe- cialnosti v interesu pravičnega dela in živ- ljenjske važnosti ne morejo sprejeti in- validov, marveč le zdrave delavce. Plačajo pa zato vsako leto zveznemu narodnemu invalidnemu fondu za vsakega invalida, katerega bi sicer morala zaposliti, od 2 do 20 tisoč dinarjev po veličini podjetja.

Rekli smo že, da imajo osebe, zaščiten- e s tem zakonom in njihova gospodarska združenja prvenstveno pravico pri preje- manju posojil od državnih zavodov ali de- narnih zavodov, v katerih sodeluje država z osnovnim kapitalom ali jim daje denar- na sredstva na razpolago. Širošašne osebe imajo tudi pravico, da dobiijo iz državnih gozdov potrebni gradbeni material z brez- plačnim prevozom, za gradnjo svojih sta- novanjskih in gospodarskih posojil. Male prodajalnice tobaka, cigaretnega papirja in vžigalic se delujejo v prvi vrsti vojnimi invalidom, odnosno vdovam v vojni padlih, umrlih ali pogrešanih invalidov z nepre- skrbljenimi otroki. Pri vseh državnih na- bahah, dobavah, zakupih in delih imajo osebe, zaščiten- e s tem zakonom in njihove gospodarske zadrage prvenstveno pravico pod enakimi pogoji. Kadar daje država oblast odobrenja in olajšave za pridobi- veno delo, jih daje izključno osebam in u- družinam, zaščitenim s tem zakonom. V glavnem bi bila sedeča: najem hotelov, restavracij, krčm, okrepčevalnic na želez- niških postajah, ladijah državnih zgrad- bah, v kopašiših, zdraviliščih in okrevali- ščih, dalje prodaja tujih časopisov, konce- sile za kino, dovoljenja za izkoriščanje raz- nih avtomatov in slično.

Osebe, zaščiten- e s tem zakonom, morejo v svrhu svojega gospodarskega in zdrav- atvenega ojačevanja, osnovati svoje in- validske zdravstvene in gospodarske zadrage po obstoječih, zakonitih predpisih. Te za- drage uživajo s strani države najraznovrst- nejšo pomoč.

(Se nadaljuje)

Zbirajte za naš tiskovni sklad!

Dva voditelja koncerna CRDA-e: na desni ing. Crovetti, direktor Tovar- ne strojev, na levi Co- sulich, glavni direktor CRDA-e, v družbi, ki jima odgovarja. Muso- linija ni več, pa sta slo- kla črne srajce in snela fašistična odlikovanja... Menjala sta diako... Je- lik del odgovornosti za tisoče in tisoče opu- ščenih delavcev teži na njihovi duši.

Življenje v tovarni strojev pri Sv. Andreju

Nasproti Miljskega zaliva stoji ob cesti dolga zgradba, oziroma več zgradb, man- si in večjih, ki predstavljajo Tovarno stro- jev. Ta tovarna je v sklopu koncerna CRDA-e. Površina vsega prostora Tovarne strojev znaša okoli 8.400 kvadratnih metrov, od katerih je pod streho okoli 4.300 kvad-

Velika je in mogočna Tovarna strojev, je pa tudi trdosrčna. V njej trpijo in delajo demokratični delavci... Za par tizanske bore so pa vrata zaprta

metrov. Pod tem krovom živi in dela danes približno 2200 delavcev in okoli 400 urad- nikov. Je polno žepo svojih izde- malcev okoli 3000 delavcev; danes pa ni dela, kar ga delodajalci nočejo dati, mar- več celo pristopajo k množičnim odpusta- njem svojih nameščencev.

Visoko na zgradbah plapolajo jugoslo- vanske in italijanske zastave z rdečo zve- zdo. Predsednik tega velikega koncerna, v ka- terega spadajo tudi Tovarne strojev, je Au- gusto Cosulich, ki je s strani princa Co- lonna iz Rima, daljni sorodnik bivšega du- ceja. Na sliki ga vidimo na Mussolinijevi levici. Na ducejevi desnici pa je glavni rav- natelj podjetja, ing. Crovetti, doma ne- kje iz Vercellija. Ta gospod je približno 50 let star; ni debel, pač pa je precej zalit.

danes v tovarni, a brezposelnih je okoli 500 delavcev in 60 uradnikov. Enajst partiza- nov, ki se je vrnilo iz borb v gozdovih, je bilo nagnanih iz podjetja. Ravno tako se je zgodilo 14. tovaršem antisfašistom, ki so se vrnili iz koncentracijskih taborišč, ter 10 tovaršem, ki so bili -10 let stalno pri vo- jakih, kjer so izgubili zdravje za imperia- listične cilje in masne zaslužke teh gospo- dov, ki jih danes odganjajo od sebe.

Stavba Tovarne strojev je tako mogočna, »svodje« v njej tako hladni, tovarniška poli- cija pa hermetično zapira vrata pred tova- risi, ki bi hoteli na delo za kosček kruha. Javljajo se partizani. Borci, ki so se leta borili v hribih, ali zamen. Zgradba ostane vedno hladna, neprijetna in brez sončja. Sedaj delavci sicer nekaj delajo, kot Da- moki jev meč pa visi nad njihovimi gla-

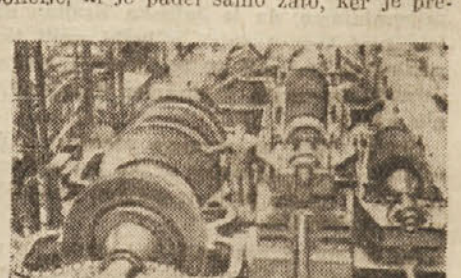
Motor CRDA Suizer od 4700 HP za preko- oceanske motorne ladje

4000 lit. oblika pa tudi samo na črni borzi no 12000 lit. Vsaj polovico hrane morajo ku- piti na črni borzi; obleko in čevlje pa iz- ključno, ker se za njih sploh ne izdajajo boni.

Pri vsem tem in posebno zaradi tega, se ti delavci odločni antisfašisti in demokrati.

delujejo pri raznih sektorskih krožkih, o- biskujejo tečaje za tehnično izobrazbo, kjer predavajo inženirji in tehniki.

Tudi v fiskalnih pridno delajo. Imajo svojo nogometno četo, ki bila druga na tekmovalju za pokal »Pina Coverlizza«, v spomin prve trbške žrtve zločinske civilne policije, ki je padel samo zato, ker je pre-

Mogočna turbina od 30.000 HP, ki jo de- lavci izdelujejo za velike in razkošne pre- kočne ladije. Ali to razkošje oni le ustvarjajo za druge — sami spijo v temnih in ozkih sobah

peval delavske pesmi. Pripravljajo se ali zaradi pomanjkanja sredstev ne morejo drugih panogah, posebno v lahki atletiki, veslanju, tenisu, boksu itd. Čeravno nekateri člani sodelujejo pri posameznih dru- stvih.

Vsak teden se seslajajo na redne sestan- ke, kjer razpravljajo o raznih vprašanjih, posebno sindikalnih.

Z razbijaškimi žiljskimi sindikati nimajo nobenih vezí, ker služijo interesom delo- dajalcev in so večkrat to tudi v praksi do- kazali ter so celo postopali zavratno. Sicer pa je »Julijancev« tako malo, da sploh ne pridejo v poštev.

Na glavnem vходу v tovarno so vzdali spominski ploščo 37 padlim tovaršem par- tizanom.

Vsi delavci te velike kovinske družine so ponosni na le svoje junake in zato tudi dosledno in odločno stopajo po njihovih stopinjah v srečno in svobodno bodočnost.

Odgovorni urednik: Albin Zabrić.